

УДК 343.13

## СУТНІСТЬ ТА ПОРЯДОК ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ

Павлійчук К.В., юрист 2 класу,  
прокурор  
Кременчуцька місцева прокуратура

Розглянуто поняття «підозрюваний», проаналізовано проблемні питання, які виникають у процесі визнання особи підозрюваною, надано визначення повідомленню про підозру, досліджено його значення, порядок вручення та обов'язки, покладені на слідчого, прокурора у кримінальному провадженні.

**Ключові слова:** підозра, підозрюваний, повідомлення про підозру, письмове повідомлення про підозру, порядок повідомлення про підозру.

Рассмотрено понятие «подозрение», проанализированы проблемные вопросы, которые возникают в ходе признания лица подозреваемым, дано определение сообщению о подозрении, исследованы его значение, порядок вручения и обязанности, возложенные на следователя, прокурора в криминальном производстве.

**Ключевые слова:** подозрение, подозреваемый, сообщение о подозрении, письменное сообщение о подозрении, порядок сообщения о подозрении.

### Pavliichuk K. V. THE SUBSTANCE AND PROCEDURE OF NOTIFICATION OF SUSPICION

Examines the notion of “suspicion”, analyzed the problematic issues that arise in the course of recognizing a person as a suspect, the definition of the message on suspicion, investigates its value, order of delivery and the responsibilities of the investigator, the Prosecutor in criminal proceedings

**Key words:** suspicion, suspect, notice, written notice, procedures for notification of suspicion.

**Постановка проблеми.** У Конституції України закріплено, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3) [1].

Проте дотепер залишаються нероз'ясненими чимало основних термінів та нормативно-правових норм кримінального процесуального законодавства, що, з огляду на їх різне тлумачення та використання на практиці, призводить до порушень прав людини та зниження довіри суспільства до правоохоронної системи загалом.

Так, суд зобов'язаний визнати істотними порушеннями прав людини й основоположних свобод, зокрема, порушення права особи на захист та отримання показань чи пояснень від особи, яка не була повідомлена про своє право відмовитися від давання показань та не відповідати на запитання, або їх отримання з порушенням цього права (п.п. 3, 4 ч. 2 ст. 87 Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. (далі – КПК України)). [2]

Оскільки притягнення особи до кримінальної відповідальності починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення (п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК України), безсумнівно актуальним є вивчення проблемних питань, пов'язаних з порядком виконання даної процесуальної дії.

**Ступінь розробленості проблеми.** Проблематику, що виникає під час визнання особи підозрюваним, вивчало багато науковців, серед яких Л. Лобойко, Є. Лук'янчиков, В. Маляренко, О. Михайленко, В. Нор, Л. Удалова, Г. Серета, М. Погорецький, В. Шибіко, М. Шумило, В. Гринюк, В. Юрчишин. Однак досі потребують визначення деякі поняття, розуміння яких важливе для правильного застосування на практиці.

**Мета статті** – визначити термін «повідомлення про підозру», встановити момент, з якого особі повідомлено про підозру у вчи-

ненні кримінального правопорушення, а також окремі аспекти порядку повідомлення про підозру.

**Виклад основного матеріалу.** Європейський суд визначив «кримінальне обвинувачення» як «офіційне доведення до відома особи компетентним органом твердження про те, що ця особа вчинила кримінальне діяння», офіційне повідомлення про намір здійснення стосовно неї кримінального переслідування (див. рішення у справі «Ноймайстер проти Австрії»), початок досудового слідства проти конкретної особи чи арешт банківських рахунків конкретної особи (див. рішення у справі «Рінгайзен проти Австрії») [3].

Згідно зі ст. 42 КПК України, підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому ст.ст. 276–279 КПК України, повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень, до передачі обвинувального акту щодо неї до суду в порядку, передбаченому ст. 291 вищевказаного Кодексу.

Вважаємо, що підозру у вчиненні кримінального правопорушення можна визначити як обґрунтоване доказами та встановленими обставинами припущення про винність певної особи у вчиненні діяння, за яке законом України про кримінальну відповідальність передбачена відповідальність.

У ст. 276 КПК України, в якій вказані випадки обов'язкового повідомлення особі про підозру, зазначено, що у разі затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення особа отримує статус підозрюваного.



Іншим випадком повідомлення про підозру є обрання до особи одного із запобіжних заходів, зазначених у ст. 176 КПК України. Форма її викладення та порядок повідомлення законодавством не визначені, лише вказано на необхідність обґрунтування (ч. 2 ст. 177 КПК України).

Також повідомлення особі про підозру обов'язкове після встановлення наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення. Під достатніми доказами для повідомлення особи про підозру варто розуміти відомості, отримані в установленому законом порядку, перевірені й оцінені слідчим, прокурором у процесі досудового розслідування, які в сукупності дають змогу дійти висновку, що конкретна особа вчинила кримінальне правопорушення і не підлягає звільненню від відповідальності за нього.

В усіх випадках повідомлення особі про підозру слідчий, прокурор або інша уповноважена службовою особою (особа, якій законом надано право здійснювати затримання) зобов'язані невідкладно повідомити підозрюваному про його права, передбачені ст. 42 КПК України.

Особі, стосовно якої складено повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, протягом доби обов'язково треба вручити або відправити для вручення письмове повідомлення про підозру. Пропущений строк його вручення чи відправлення для вручення особі не може бути поновлений судом, оскільки письмове повідомлення про підозру не є рішенням.

Також затриманій особі необхідно вручити письмове повідомлення про підозру не пізніше 24 годин із моменту її затримання. Після їх перебігу особа не вважається затриманою законно та підлягає негайному звільненню.

Перед складанням, погодженням повідомлення про підозру слідчий, прокурор має встановити наявність відповідних підстав для цього, зазначених у ст. 276 КПК України, та, за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінити кожен доказ із точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – із точки зору достатності та взаємозв'язку (ч. 1 ст. 94 КПК України).

Таким чином, слідчий, прокурор (процесуальний керівник), складаючи повідомлення особі про підозру, викладає в ньому власну думку про винуватість особи у вчиненні злочину, яка склалася у нього на підставі аналізу та оцінки тих доказів, що встановлені у процесі досудового розслідування на момент прийняття такого рішення.

Враховуючи зміну процесуального становища особи з моменту визнання її підозрюваною, письмове повідомлення про підозру за своєю сутністю є складеним прокурором або слідчим за погодженням із прокурором офіційним документом, з якого починається притягнення певної особи до кримінальної відповідальності.

Письмове повідомлення про підозру має містити відомості, зазначені у ст. 277 КПК

України, а саме: прізвище та посаду слідчого, прокурора, який здійснює повідомлення; анкетні відомості особи, яка повідомляється про підозру (прізвище, ім'я, по батькові, дату та місце народження, місце проживання, громадянство); найменування (номер) кримінального провадження, в межах якого здійснюється повідомлення; зміст підозри; правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність; стислий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, зокрема зазначення часу, місця його вчинення, а також інших суттєвих обставин, відомих на момент повідомлення про підозру; права підозрюваного; підпис слідчого, прокурора, який здійснив повідомлення.

З метою забезпечення суворого дотримання закріпленої кримінальним процесуальним законом вимоги щодо виключних повноважень прокурора на визнання особи підозрюваною вважаємо за необхідне доповнити перелік обов'язкових відомостей, які мають містити письмові повідомлення про підозру, пунктом «підпис прокурора, який погодив повідомлення про підозру».

Письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення слідчим або прокурором, а якщо слідчий, прокурор з об'єктивних причин позбавлені можливості безпосередньо вручити цей процесуальний документ – у спосіб, передбачений у главі 6 КПК «Повідомлення» (ч. 1 ст. 278, ст.ст. 111–112 КПК України), за винятком положень щодо змісту повідомлення та наслідків неприбуття особи (ч. 3 ст. 111 КПК України).

У ст. 135 КПК України встановлено, що особа викликається до слідчого, прокурора, слідчого судді, суду шляхом: вручення повістки про виклик, надсилання її поштою, електронною поштою, факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону, здійснення виклику телеграмою. У разі тимчасової відсутності особи за місцем проживання повістка для передачі їй вручається під розписку: дорослому члену сім'ї особи чи іншій особі, яка з нею проживає, житлово-експлуатаційній організації за місцем проживання особи; адміністрації за місцем її роботи. Повістка про виклик може вручатися особі працівником органу зв'язку, працівником правоохоронного органу, слідчим, прокурором, а також секретарем судового засідання, якщо таке вручення здійснюється у приміщенні суду.

Погоджуємося з О.Ю. Татаровим та іншими вченими, які на підставі системного аналізу положень КПК стверджують, що надіслання особі повідомлення про підозру засобами поштового зв'язку відповідатиме вимогам КПК та вважатиметься належним способом такого повідомлення лише у разі вручення поштового відправлення особисто (безпосередньо) підозрюваному.

Письмове повідомлення про підозру можуть вручити також інші особи, але в подальшому факт його вручення повідомлення про підозру (відомостей про особу, якій воно вру-

чене) має бути зафіксовано під час розслідування (наприклад, під час проведення допиту свідка). Особа ж набуває статусу підозрюваного лише після фактичного вручення їй повідомлення про підозру [4, с. 183].

О.І. Тищенко та Д.М. Говорун дійшли висновку, що процесуальний статус особи у кримінальному провадженні, якій повідомлення про підозру було надіслане засобами поштового зв'язку, але не було вручене адресату та повернуте відправнику у зв'язку із закінченням строку зберігання на поштовому відділенні або відмовою адресата від його отримання, не змінюється, оскільки чинне кримінальне процесуальне законодавство, крім вимоги безпосереднього вручення повідомлення про підозру, вказує на необхідність роз'яснення процесуальних прав та обов'язків підозрюваного, підтвердження виконання вказаних дій особистим підписом підозрюваного. Враховуючи наявність таких вимог, наведені способи вручення повідомлення про підозру не тягнуть за собою набуття статусу підозрюваного. Виняток із цього загального правила законодавець передбачає лише у разі проведення спеціального досудового розслідування, яке здійснюється на підставах та у порядку, передбачених главою 241 КПК України [5, с. 152].

Отримання письмового повідомлення, направлено електронною поштою, підтверджується листом із відповіддю про ознайомлення зі змістом (ст. 136 КПК України).

Отже, вважаємо, що практика оголошення особи в розшук, на підставі ч. 1 ст. 281 КПК України, одночасно з надсиланням їй повідомлення про підозру засобами поштового зв'язку є помилковою, й оголосити особу в розшук можна лише після набуття нею статусу підозрюваного та ознайомлення з процесуальними правами та обов'язками.

Особливий порядок письмового повідомлення про підозру окремої категорії осіб здійснюється відповідно до глави 37 КПК України.

Під час досудового розслідування після повідомлення особі про підозру ще можуть бути отримані докази та відомості, після оцінки сукупності яких виникне необхідність змінити повідомлення особі про підозру.

У разі виникнення підстав для повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри слідчий, прокурор зобов'язаний виконати дії, передбачені ст. 278 КПК України. Якщо повідомлення про підозру здійснив прокурор, повідомити про нову підозру або змінити раніше повідомлену підозру має право тільки прокурор.

Проаналізувавши вказані норми кримінального процесуального законодавства, доходимо висновку, що повідомлення про підозру є процесуальною дією (усним повідомленням або врученням письмового повідомлення про підозру), якою прокурор або слідчий за погодженням із прокурором на підставі зібраних доказів у процесі досудового провадження повідомляє особу про прийняте стосовно неї процесуальне рішення визнати підозрюваним у вчиненні кримінального правопорушення, та початком притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Дата та час повідомлення про підозру, правова кваліфікація кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність невідкладно вносяться слідчим, прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Даний обов'язок підтверджує особливе значення моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення для учасників кримінального процесу, адже з нього всі учасники провадження поділяються на сторони обвинувачення і захисту, які, згідно із загальною засадою змагальності, можуть використовувати аналогічні права на збирання та подання до суду доказів, клопотань, скарг та вчинення інших процесуальних дій, передбачених КПК України.

Крім того, із дня повідомлення особі про підозру чітко встановлено строк проведення досудового розслідування, протягом якого прокурор зобов'язаний у найкоротший строк здійснити одну з таких дій: закрити кримінальне провадження; звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності; звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру (ст. 283 КПК України).

Таким чином, від своєчасного встановлення особи та надання статусу підозрюваного залежить ефективність досудового розслідування та забезпечення прав учасників процесу.

Прийняте рішення щодо повідомлення особі про підозру не означає, що мета розслідування досягнута і його можна закінчити. На виконання вимоги щодо всебічності, повноти і неупередженості розслідування (ч. 2 ст. 9 КПК України) потрібно ще допитати особу як підозрюваного щодо обставин інкримінованого кримінального правопорушення, перевірити її показання, а за необхідності – виконати інші процесуальні дії. Таким чином, подальше розслідування може призвести до встановлення обставин, які викликають кримінальну відповідальність особи, або інших підстав до закінчення досудового розслідування щодо цієї особи, до виявлення нових осіб, які вчинили або є причетними до вчинення кримінального правопорушення.

Слідчому, прокурору варто пам'ятати про дотримання загально-правового принципу презумпції невинуватості під час здійснення обвинувальної діяльності, адже усі сумніви щодо доведеності вини тлумачаться на користь особи.

Рішення про закриття кримінального провадження, в якому особі повідомлялося про підозру, за всіма підставами приймається прокурором.

Проаналізувавши норми КПК України щодо підстав та порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування чи прокурора, доходимо висновку, що повідомлення особі про підозру не підлягає оскарженню у процесі досудового провадження, а скарга на рішення про визнання особи підозрюваною може бути предметом розгляду під час підготовчого провадження у суді згідно з правилами ст.ст. 314–316 КПК України.



**Висновки.** Нами було досліджено кримінальні процесуальні норми, яких мають дотримуватись слідчий, прокурор та інші уповноважені службові особи, котрим надано право здійснювати затримання, у процесі визнання особи підозрюваним, та одержано висновки з окремих аспектів їх застосування.

Встановлено, що законодавчі положення, які регламентують інститут повідомлення про підозру, потребують удосконалення шляхом внесення відповідних змін до КПК України, що дасть змогу уникнути суперечностей у процесі їх правозастосування та зробить діяльність практичних працівників більш якісною та ефективною.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

3. Гом'єн Д. Короткий путівник Європейською конвенцією з прав людини. – 2-е вид. укр. мовою [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.arbitr.gov.ua/files/pages/ECHR.htm>.

4. Татаров О.Ю. Проблеми повідомлення про підозру та шляхи їх вирішення / О.Ю. Татаров // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2014. – № 4. – С. 179–186.

5. Тищенко О.І., Говорун Д.М. Окремі питання процесуального порядку повідомлення про підозру в контексті реалізації засади публічності / О.І. Тищенко, Д.М. Говорун // Кримінальний процес. – 2016. – № 9. – С. 143–152.

6. Юрченко Л.В. Повідомлення про підозру: новела кримінального процесуального законодавства України / Л.В. Юрченко // Актуальні проблеми публічного та приватного права: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (3 жовтня 2012 р.). – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2012. – С. 355–357.

УДК 343.13

## КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ РІШЕННЯ ЯК ПІДСТАВА ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Соколов О.В., аспірант

кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності  
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті здійснено аналіз критеріїв розмежування кримінальних процесуальних рішень, які приймаються у зв'язку з проведенням негласних слідчих (розшукових) дій, а також обґрунтована доцільність теоретичної розробки зазначеного питання з метою подальшого використання у вітчизняній нормотворчій діяльності.

**Ключові слова:** кримінальний процес, кримінальні процесуальні рішення, негласні слідчі (розшукові) дії, отримання доказів.

В статье осуществлен анализ критериев разграничения криминально процессуальных решений, которые принимаются в связи с проведением негласных следственных (розыскных) действий, а также обоснована целесообразность теоретической разработки указанного вопроса для дальнейшего использования в отечественной нормотворческой деятельности.

**Ключевые слова:** криминальный процесс, криминально процессуальные решения, негласные следственные (розыскные) действия, получение доказательств.

### Sokolov O.V. CRIMINAL PROCEDURAL DECISION AS THE BASIS OF PERFORM SECRET INVESTIGATIVE (SEARCH) ACTIONS

The article presents analysis criteria for delineating criminal procedural decisions that are taken in connection with the perform secret investigative (search) actions, also practicability of the theoretical study of this issue was substantiated for the further use in the national regulatory development activity.

**Key words:** Criminal Procedure, criminal procedural decisions, secret investigative (search) actions, obtaining evidence.

**Постановка проблеми.** Із впровадженням у вітчизняному кримінальному процесуальному праві інституту негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д) законодавцем були значно розширені повноваження представників сторони обвинувачення (прокурора та слідчого), спрямовані на отримання (збирання) та перевірку доказів шляхом використання таємних методів розслідування, які за своєю природою можуть бути порівняні з оперативно-розшуковими заходами.

У свою чергу, підставами для проведення НС(Р)Д у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК) визначені відповідні

процесуальні рішення уповноважених суб'єктів сторони обвинувачення та слідчого судді.

Згідно зі ст. 110 КПК, процесуальними рішеннями є всі рішення органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді, суду. При цьому законодавець виділяє такі види процесуальних рішень: 1) судове рішення, яке приймається у формі ухвали або рішення; 2) рішення слідчого, прокурора, яке приймається у формі постанови та 3) обвинувальний акт, яким прокурор висуває обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення і яким завершується досудове розслідування.